

7 Δεκεμβρίου 2014

Άγιος Γεράσιμος Παλλαδάς: Μαρτυρίες και κρίσεις από συγχρόνους του

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η Πεμπτουσία δημοσιεύει σήμερα το δεύτερο -και τελευταίο- μέρος της ομιλίας της κ. Ελένης Χατζόγλου, δρος φιλολογίας, στην επετειακή εκδήλωση που διοργανώθηκε από την Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, στις 13-11-2014 στο ξενοδοχείο Caravel, με αφορμή την συμπλήρωση 300

ετών από της κοιμήσεως του Αγίου Γερασίμου Παλλαδά (1714-2014).

Ο γιος του Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου Νικόλαος, που διετέλεσε ηγεμόνας στις παραδουνάβιες ηγεμονίες της Βλαχίας και της Μολδαβίας, έτρεφε βαθύ σεβασμό προς το πρόσωπο του Γερασίμου. Στην αλληλογραφία που ανταλλάσσουν αναφέρεται στην «αξιοτίμητον και αξιάγαστον» εικόνα του και θαυμάζει την ψυχή του, που είναι «καθωραϊσμένη» με ποικίλες αρετές, όπως το «πράον και επιεικές και φιλάνθρωπον».

Στην τελευταία επιστολή που έλαβε ο άγιος, ευρισκόμενος στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου Αγίου Όρους, τον Ιανουάριο του 1714, ο αποστολέας της Νικόλαος Μαυροκορδάτος περικλείει σε μία ρητορική ερώτηση όλα εκείνα τα γνωρίσματα που συγκροτούν το είδος της εμπειρικής θεολογίας του ιεράρχη. Αναφέρει χαρακτηριστικά, σε νεοελληνική απόδοση: «Ποιά μεγαλύτερη ευεργεσία θα μπορούσαμε να συναντήσουμε παρά τις ευχές και ευλογίες που πηγάζουν από την ψυχή ενός ιεράρχη, ο οποίος καταλαμπρύνει με μύριες αρετές όλη την κατάληξη των ορθοδόξων –όχι κατά τον κοινό ανθρώπινο νόμο, αλλά στεφανωμένος μέχρι θαυμαστού σημείου– και ο οποίος με καταρρακωμένο το ζωντανό σώμα αλλά φλογερό το πνεύμα εξιλεώνει και εξευμενίζει το θείο, που υποκινείται προς οργή από τα δικά μας πλημμελήματα;» Η επιστολή αυτή δίνει πληροφορίες για το «ένθεον σκήνος», δηλαδή το θεοφόρο, αν και καταρρακωμένο, σώμα του γηραιού πατριάρχη, αλλά παράλληλα για την πνευματική του θεωρία και έλλαμψη λίγο πριν από την κοίμησή του. Εκφράζει δε την πεποίθηση ότι ο ιεράρχης θα παρασταθεί «στον υπέρλαμπρο θρόνο (του Θεού) ... μαζί με τον υπόλοιπο χορό των αγίων ψυχών»[10].

Ο πολυμαθής Δημήτριος Προκοπίου (η Προκόπιος κατά το μοναχικό του όνομα) Παμπέρης ήταν λόγιος και γιατρός, που υπηρέτησε ως γραμματέας κοντά στην οικογένεια του Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου και μετέπειτα των υιών του. Στο κυριότερο από τα έργα του, που επιγράφεται «Επιτετμημένη επαρίθμησις των κατά τον παρελθόντα αιώνα λογίων Γραικών», παρουσιάζει σύντομα προσωπογραφικά σημειώματα για διάφορες εξέχουσες μορφές της εποχής του, μεταξύ των οποίων και του Γερασίμου Παλλαδά. Παραθέτω το σχετικό σημείωμα σε νεοελληνική απόδοση: «Υπήρξε άνδρας πράγματι σοφώτατος και αγιώτατος, θεολόγος, φιλόσοφος και ερευνητής του βάθους των αγίων Γραφών. Αναδείχθηκε κατά την εποχή μας (κι εδώ ας μείνει μακριά από τον λόγο μου η κολακεία, καθώς και το να μιλώ προς ευχαρίστηση) λαμπρότατος αστέρας της Ανατολικής Εκκλησίας, ποιμαίνοντας θεοφιλώς και καταρτίζοντας στην ευσέβεια και την χρηστότητα των τρόπων όχι μόνον το δικό του ποίμνιο, αλλά και όλο το χριστεπώνυμο πλήρωμα της Ανατολικής Εκκλησίας. Συνεισφέροντας πολλά εκ των ιδίων, αντλώντας από τις αθάνατες πηγές της προσωπικής του σοφίας, συνέγραψε

πολλά συγγράμματα, και μάλιστα κρίσεις και ερμηνείες της Αγίας Γραφής, προς Ιουδαίους και άλλα πάμπολλα, τα οποία φυλάσσονται ως πολύτιμα κειμήλια και, Θεού θέλοντος, θα παραδοθούν και εντύπως»[11].

Όμως, όπως οι περισσότεροι άγιοι, έτσι και ο πατριάρχης Γεράσιμος δέχθηκε συκοφαντία και άδικη επίκριση. Ο πρωτοσύγκελλος του πατριαρχείου και μετέπειτα διάδοχός του Σαμουήλ Καπασούλης διέσπειρε αρνητικές φήμες εις βάρος του, ότι δήθεν καινοτομεί κατά την τέλεση του μυστηρίου της θείας Ευχαριστίας, επειδή κατά την ανάγνωση της ευχής της αγίας Αναφοράς εκφωνούσε χαμηλοφώνως τα Κυριακά λόγια και μεγαλοφώνως την επίκληση του Αγίου Πνεύματος. Σκοπός του Γερασίου ήταν να δώσει έμφαση στον ακριβή χρόνο μεταβολής των τιμών Δώρων, για να αντιμετωπιστεί η γενικευμένη τότε ρωμαιοκαθολική προπαγάνδα[12]. Όμως, λόγω της επικριτικής διαστρέβλωσης των πραγμάτων από τον Καπασούλη, ο άγιος έτυχε της επιπλήξεως του τότε οικουμενικού πατριάρχη Γαβριήλ του Γ', ο οποίος με δύο επιστολές του, το έτος 1702, του ζήτησε αυστηρά να άρει την εφαρμογή αυτή.

Όταν ο πατριάρχης ταξίδεψε για δεύτερη φορά στην Βλαχία, μεταξύ των ετών 1707 και 1709, πήρε μαζί του τρεις ογκώδεις τόμους με τις διδαχές του, προκειμένου να τις υποβάλει προς έκδοση στο ηγεμονικό τυπογραφείο του Βουκουρεστίου. Τα κείμενα ετέθησαν υπό την κρίση του υπευθύνου του τυπογραφείου, του Κυπρίου Μάρκου Πορφυρόπουλου, αλλά απορρίφθηκαν, με την αιτιολογία ότι εμπεριείχαν δογματικές ανακρίβειες, που προσιδίαζαν προς το καθολικό δόγμα. Ο πατριάρχης, πικραμένος από την απόρριψη, αποφάνθηκε ότι, αν όντως αληθεύει η κρίση αυτή, έχει καλώς, αν όμως όχι, τότε να επέλθει η θεία δίκη. Έκτοτε διάφορα σοβαρά προβλήματα υγείας του Πορφυρόπουλου αποδόθηκαν στην πατριαρχική αρά[13].

Ο Σαμουήλ Καπασούλης συνέχισε την εμπαθή κριτική του, όπως προκύπτει από την αλληλογραφία[14] του με τον πατριάρχη Ιεροσολύμων Χρύσανθο Νοταρά, πριν αλλά και μετά την διαδοχή του Γερασίου. Συγκεκριμένα, σχολίαζε αρνητικά, έως και επιτιμητικά, ορισμένες επί μέρους επιλογές και αποφάσεις του αγίου. Για παράδειγμα, ο Σαμουήλ δεν εμπιστεύθηκε τον πατριάρχη Γεράσιμο, όταν τον κάλεσε στην Αίγυπτο από την Κωνσταντινούπολη για να τον διαδεχθεί. Θεώρησε ότι «έφθειρε την ζωή του» εμπιστευόμενος τον Γέροντά του και υποψιάστηκε ότι η πρόσκληση είναι δοκιμαστική και ότι η παραίτηση είναι απόφαση έωλη. Όταν ο άγιος ανέβαλε για λίγο καιρό την μετάβασή του στο Άγιον Όρος, προκειμένου να στερεωθεί στον θρόνο ο Σαμουήλ, κατηγορήθηκε από τον ίδιο ως δίδουλος και ασταθής. Όταν αρνήθηκε να δανείσει χρήματα στον Σαμουήλ, θεωρήθηκε από εκείνον ως φειδωλός, ενώ ταυτόχρονα ως κακός διαχειριστής των οικονομικών, αλλά και σπάταλος κατά περίπτωση. Στις επιστολές αυτές ο Παλλαδάς

κατηγορήθηκε επίσης για δεισιδαιμονία και «δοκοφροσύνη». Και όλα αυτά εκφράζονταν εν αγνοία του, από έναν άνθρωπο που ευεργετήθηκε και μάλιστα προήχθη από εκείνον.

Είναι όμως γνωστό ότι την επίγεια ζωή πολλών αγίων, κατά κανόνα βαραίνουν οι διάφορες επικρίσεις και δοκιμασίες, όπως και οι παραπάνω. Επισυμβαίνουν δε σε όλες τις εποχές και δοκιμάζουν την υπομονή και την ταπείνωσή τους, ενώ αποτελούν το πιο εναργές μήνυμα της σταυρικής πορείας τους. Αυτή η πορεία και αυτές οι προσωπικότητες, όσο και αν παραγνωριστούν ή μένουν στην αφάνεια, δέχονται εν τέλει την αναγνώριση από τον Δικαιοκρίτη Θεό, όπως αναγνωρίστηκε και ο σήμερα τιμώμενος άγιος Γεράσιμος Παλλαδάς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[10] Θ. Λιβαδά, *οπ. π.*, σ. 106.

[11] Δημητρίου Προκοπίου [Παμπέρη], «Επιτετμημένη επαρίθμησις των κατά τον παρελθόντα αιώνα λογίων Γραικών», στο Κωνσταντίνου Σάθα, *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, τομ. Γ , Βενετία 1782 (φωτοτυπ. ανατύπ. Βασ. Γρηγοριάδη Αθήναι 1972), σσ. 481-482.

[12] Ελένης Σ. Χατζόγλου - Μπαλτά, «Η επιστολιμαία διατριβή του Γερασίμου Παλλαδά περί του ακριβούς χρόνου καθαγιασμού των Τιμίων Δώρων», *Επετηρίς της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών ΝΒ* (2004-2006), σσ. 251-322.

[13] Καισαρίου Δαπόντε, «Ιστορικός Κατάλογος ανδρών επισήμων Ρωμαίων (1700-1784)», στο Κ. Ν. Σαθα, *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, τομ. Γ , εν Βενετία 1872, σ. 192.

[14] Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Σαμουήλ Καπασούλης, Πάπας και Πατριάρχης Αλεξανδρείας (1661-1723), εν Αλεξανδρεία 1912, (Ανάτυπο: «Εκκλησιαστικός Φάρος» τομ. Η , σ. 241 - τομ. Θ , σ. 330), σσ. 60-72.